

Rapport

efter kvalitetsgranskning av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken i Sverigefinska skolan i Kista i Stockholms kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Sverigefinska skolan i Kista

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning i de nationella minoritetsspråken under hösten 2011. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Modersmålsundervisning är undervisning i det språk som elevens vårdnadshavare har som modersmål. För att en elev ska vara berättigad till modersmålsundervisning krävs att språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och att eleven har grundläggande kunskaper i det. När det gäller modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska sådan undervisning erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken även om antalet elever som önskar sådan undervisning understiger fem.

Tvåspråkig undervisning kan anordnas i årskurserna 1-6 för elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk. För elever med finska som umgängesspråk får tvåspråkig undervisning även anordnas i årskurserna 7-9. För andra språk än finska får tvåspråkig undervisning anordnas i årskurserna 7-9, dock med stöd av förordningen om försöksverksamhet med tvåspråkig utbildning i grundskolan. Den tvåspråkiga undervisningen ska anordnas så att högst hälften av den sammanlagda undervisningstiden sker på umgängesspråket. Undervisningen ska då planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden.

Granskningen av Sverigefinska skolan i Kista i Stockholms kommun ingår i detta projekt. Sverigefinska skolan i Kista besöktes den 25 och 26 oktober 2011. Ansvariga inspektörer har varit utredare Eva Lantéli och utredare Åsa Permén. I denna rapport redovisar inspektörerna iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av undervisningen i nationella minoritetsspråk genomförs i två delar. I 34 kommuner och 68 grundskolor granskas undervisningen i

Rapport

2011-11-25

2 (20)

Dnr 40-2011:2523

nationella minoritetsspråk. I en andra del granskas tvåspråkig undervisning där fem skolor med tvåspråkig undervisning ingår. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de kommuner och tvåspråkiga skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden i andra kommuner och skolor. Det enskilda beslutet som fattats för respektive kommun eller skola kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Sverigefinska skolan i Kista

Sverigefinska skolan i Kista grundades 1995. Vid tiden för Skolinspektionens besök omfattar skolan förskola, förskoleklass, klass 1-5 och fritidshem. I dagsläget finns 40 barn inskrivna och enligt rektorn är prognosen att elevantalet kommer att öka ytterligare. Rektorn och den pedagogiska personalen utgör skolans ledningsgrupp. Huvudman för skolan är Stiftelsen för Sverigefinska skolan i Kista.

Enligt insänd dokumentation från skolan är målsättningen aktiv tvåspråkighet, vilket enligt den innebär att "eleven obehindrat kan använda både finska och svenska i olika situationer". Målsättningen är vidare att eleverna får ta del av kulturutbudet i båda länderna samt utveckla den sverigefinska minoritetsskulturen.

Såväl rektorn som lärarna är tvåspråkiga. Det finns fyra tvåspråkiga pedagoger på skolan som är utbildade och har lång erfarenhet av undervisning. Några har varit på skolan i över 10 år. Rektorn har lett verksamheten sedan den startade för 16 år sedan. Därutöver finns två elevassistenter, varav en är av romskt ursprung. Den romska elevassistenten är utbildad modersmålslärare och undervisar de sju romska barnen på skolan i romani chib¹ en gång i veckan. På skolan finns också en romsk kvinna som arbetar deltid med ansvar för elevernas lunch. Tillsammans verkar de som förebilder och som en länk mellan den sverigefinska och romska kulturen.

Med sex vuxna i verksamheten, som omfattar 40 barn, ges goda möjligheter att uppmärksamma varje barn.

¹ Varieteten är kalé.

Alla elever är två- eller flerspråkiga. Eleverna uppger att minst en av föräldrarna har finska som modersmål. För de allra flesta är svenska det starkaste språket, men det finns elever som har finskan som sitt starkaste språk. Av dessa är flertalet romska elever.

Resultat

Organiseras och genomförs tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken så att undervisningen främjar elevernas språk-, kunskaps-, och identitetsutveckling?

4.1 Har rektorn och personalen den kunskap som krävs för att bedriva tvåspråkig undervisning?

Syftet med frågeställningen är att undersöka den pedagogiska personalens kunskap om tvåspråkig undervisning, då den är direkt avgörande för kvaliteten på undervisningen. Frågeställningen avser även att belysa rektorns och personalens kunskap om de nationella minoriteternas rättigheter samt betydelsen av modersmål för elevers kunskapsutveckling och skolframgång.

Av såväl dokumentanalys som observationer och intervjuer med lärare och rektorn framkommer att lärarna på Sverigefinska skolan i Kista har både utbildning och lång erfarenhet av undervisning. Några har också utbildning i tvåspråkighet. Enligt lärarna får de regelbundet kompetensutveckling som de uppger sig vara väldigt nöjda med. Innevarande läsår planerar man kompetensutveckling om elever med särskilda behov. Enligt rektorn deltar hon i nätverksträffar tillsammans med rektorer för andra sverigefinska skolor. Men hon tillstår även att dessa tillfällen kunde ske oftare.

Det finns en uttalad målsättning att arbeta med finskan som grund för att utveckla det finska språket hos eleverna. Enligt eleverna talar de flesta av dem svenska hemma. De yngsta eleverna har nästan all undervisning på finska, medan man i årskurs 5 och 6 alltmer övergår till att undervisa på svenska så att fördelningen mellan språken blir likvärdig. Av observationerna framkommer att den mesta undervisningen sker på finska. Dock finns ett tvåspråkigt fokus med finskan som utgångspunkt. Exempelvis uppger eleverna i intervjuer att de har finska matematikböcker, men att de också får lära sig de matematiska begreppen på svenska. Vidare observeras att centrala begrepp, såsom veckodagar, månader och årstider sitter uppe i klassrummen på båda språken.

Rapport

2011-11-25

4 (20)

Dnr 40-2011:2523

Vid Skolinspektionens besök framkommer att skolan tidigare under terminen haft ett temaarbete kring de nationella minoriteterna. Enligt lärarna har de temaarbete en vecka varje termin. Eleverna har fått lära sig om de olika nationella minoriteternas kultur och historia, lära sig alfabetet på varje minoritetsspråk och också välja ett av språken att fördjupa sig i.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektor och lärare har kunskap om tvåspråkighet liksom om de nationella minoriteterna och deras rättigheter att utveckla sitt språk och sin kultur. Vidare bedömer Skolinspektionen att lärarna har utbildning och erfarenhet för den undervisning de bedriver.

4.2 Är den tvåspråkiga undervisningen en del av skolans systematiska kvalitetsarbete?

Denna frågeställning syftar till att belysa hur den tvåspråkiga verksamheten följs upp och utvecklas med fokus på språkets betydelse för elevernas kunskaps- och identitetsutveckling. Rektorn behöver se till att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete där också lärarna deltar, i syfte att säkerställa en hög kvalitet på den tvåspråkiga utbildningen.

Granskningen visar att rektorn är väl förtrogen med verksamheten. Hon uppger att den förhållandevis lilla verksamheten och få anställda ger henne möjlighet att ha god kontakt med såväl enskilda lärare och elever som med den verksamhet som bedrivs.

Undervisningen bedrivs enligt svensk läroplan och svenska kursplaner. Av insänd dokumentation och intervjuer med lärare och rektorn framgår också att det finns etablerade strukturer och rutiner för uppföljning av verksamheten på individnivå. Elevernas kunskapsutveckling följs kontinuerligt upp i alla ämnen utifrån kursplanernas krav. Varje månad sammanfattar elever och lärare gemensamt elevernas utveckling i varje ämne. Sammanfattningen skickas hem till föräldrarna för påskrift. Enligt lärarna är det dock problem med finskan då det inte finns någon svensk kursplan att utgå från i detta ämne. Här uppger lärarna att de diskuterar sig fram till vilka krav som ska gälla för varje årskurs och hur man ska arbeta för att uppnå detta.

Enligt uppgift från lärarna görs kartläggningar av elevernas språkutveckling i både svenska och finska. Detta görs regelbundet varje år och bidrar till lärarnas möjlighet att anpassa undervisning och material utifrån elevernas behov. Lärarna uppger att de på utvecklingssamtalen uppmuntrar föräldrarna att försöka stärka det språk som eleverna är svagast i. I intervjun med rektorn framkom-

mer att hon anser att rutinerna för att följa upp elevernas språk- och kunskapsutveckling kan utvecklas ytterligare.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn är väl förtrogen med verksamheten. Vidare bedömer Skolinspektionen att Sverigefinska skolan i Kista har goda rutiner för att följa upp elevernas språk- och kunskapsutveckling.

4.3 Främjar den tvåspråkiga lärandemiljön elevernas språk- kunskaps- och identitetsutveckling?

Syftet med denna frågeställning är att undersöka om lärarna på ett medvetet sätt arbetar för att införliva elevernas bakgrund och erfarenheter i undervisningen. Vidare undersöks om lärarna utgår från en medveten pedagogisk idé om tvåspråkighet som resurs för elevernas kunskaps- och identitetsutveckling som omsätts i praktisk handling.

Granskningen visar att stor vikt läggs vid att utveckla det finska språket då merparten av eleverna har svenska som sitt starkaste språk. Eleverna stimuleras i hög grad att utveckla och använda finskan. Exempelvis arbetar man med ett dataspel för att utveckla läsningen i finska. Observationerna visar också att lärarna talar främst finska med eleverna för att utveckla deras språk. Först i åk 3-4 ökar undervisningen på svenska för att i årskurs 5 och 6² utgöra hälften av undervisningstiden enligt vad som framkommer av insänd dokumentation.

Vid faktagranskningen kompletterades denna bild av den tvåspråkiga undervisningen då lärarna beskrev hur undervisningen utgår från en medveten tvåspråkig pedagogik med grund i forskning och två- och flerspråkighet. Enligt lärarna utnyttjar de elevernas kunskap i både svenska och finska i all ämnesundervisning. De ger exempel på hur de, exempelvis inom no-undervisningen, tar upp elevernas förförståelse om ämnet på båda språken, undervisar på finska, men att vissa nyckelord tas upp på svenska. När eleverna sen arbetar vid datorerna sker detta i huvudsak på svenska. På detta sätt blir tvåspråkigheten en naturlig del av undervisningen för eleverna. Genom att i många olika sammanhang jämföra både svenska och finska med engelska kan eleverna tydligt se hur engelska och svenska har en liknande uppbyggnad medan finskan har ett helt annorlunda språksystem. På detta sätt bidrar elevernas två- och flerspråkighet enligt lärarna till ett mer analytiskt sätt att närma sig språk, vilket gynnar såväl deras språk- som kunskapsutveckling.

Enligt lärarna finns god tillgång till läromedel och annat pedagogiskt material. Det enda som saknas, enligt dem, är tillräckligt med skönlitterära böcker på

² Detta läsår har skolan elever i årskurs F-5.

Rapport

2011-11-25

6 (20)

Dnr 40-2011:2523

finska som ligger på rätt nivå för eleverna. Men lärarna uppger att de arbetar kontinuerligt med att utöka antalet finska böcker.

Av dokumentanalys och intervju med rektorn framkommer att skolan har elevinflytande och delaktighet som utvecklingsområde, vilket också bekräftas av observationer av undervisningen. Exempelvis observerades lektioner där arbetssätt och arbetsformer inte gav eleverna möjlighet att välja. Dock observerades även tillfällen där eleverna själva kunde arbeta utifrån sin egen nivå och antingen enskilt eller i grupp.

Eleverna uppger i intervjuer och samtal att de trivs väldigt bra i skolan, med både lärare och kamrater. De känner de sig trygga och enligt de själva förekommer ingen mobbing, vilket även bekräftas av rektorn och lärarna.

Granskningen visar också att lärare och rektorn anstränger sig för att eleverna ska få del av andra kulturer än den svenska. Eleverna har gått på finsk teater, de får lyssna på finsk musik och sjunga finska sånger. Eleverna berättade också att de fått åka på lägerskola. Vidare har man anställt en romsk assistent och modersmålslärare, vilket har haft stor betydelse inte minst i syfte att skapa brobyggare och kulturbärare för den romska kulturen. Enligt rektorn är kontakten med de romska föräldrarna god och elevernas närvaro i skolan har förbättrats.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att den tvåspråkiga lärandemiljön ger goda förutsättningar till språk- och kunskapsutveckling för eleverna. Dock bedömer Skolinspektionen att skolan behöver arbeta vidare med att utveckla elevernas inflytande och delaktighet.

4.4 Hur organiserar, genomför och följer skolan upp elevernas behov av särskilt stöd?

Tvåspråkig undervisning har visat sig framgångsrik när det gäller elevers språk- kunskaps- och identitetsutveckling. Här undersöks om eleverna får det stöd som de har rätt till och i vilken mån det är anpassat efter varje enskild elevs behov.

Enligt rektorn finns flera elever som har behov av särskilt stöd. Granskningen visar att dessa elever får hjälp i klassrummet av två assistenter. En av assistenterna har ett särskilt fokus på de romska elever som behöver extra stöd. Enligt lärarna och rektorn når inte alla elever kravnivåerna i finska och svenska. Av dokumentanalysen framgår att det finns rutiner för att utreda och erbjuda särskilt stöd liksom att följa upp och utveckla stödet på individnivå. Granskningen visar dock att detta brister, framför allt när det gäller språkutvecklingen i svenska.

Av intervjuer med lärarna framgår att eleverna har tillgång till en stödlektion i veckan i varje årskurs då de får extra hjälp av en lärare med sådant de upplever som svårt eller som de kommit efter med. Enligt lärarna erbjuds detta stöd både enskilt och i grupp. Till sin hjälp har de bland annat olika dataprogram och talböcker. Men granskningen visar att flera elever har behov av specialpedagogiska insatser, vilket lärare och rektor uppger man saknar tillgång till i den utsträckning som behövs. Vidare visar granskningen att lärarna saknar den specialpedagogiska kompetens som krävs för att kunna erbjuda eleverna det särskilda stöd de behöver.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Sverigefinska skolan i Kista har etablerade rutiner för att ge särskilt stöd åt elever som behöver det. Dock bedömer Skolinspektionen att lärare och rektor saknar specialpedagogisk kompetens i den utsträckning som behövs och att det stöd som ges idag inte är tillräckligt. Skolinspektionen bedömer att Sverigefinska skolan i Kista behöver se till att de elever som har behov av specialpedagogiska insatser får tillgång till det. Vidare behöver skolan se till att särskilt stöd också ges till de elever som behöver språkutveckling i svenska.

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att undersöka hur kommunerna informerar om rätten till samt fullgör sin skyldighet att erbjuda undervisning i de nationella minoritetsspråken enligt skollag och skolförordning. I syftet ingår också att granska tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken.

Granskningen har utgått från följande frågeställningar:

1. Fullgör kommunen sin skyldighet att erbjuda undervisning i de nationella minoritetsspråken enligt de krav som ställs i författningarna?
2. Ges de elever som har behov av det studiehandledning på modersmål i de nationella minoritetsspråken?
3. Beaktar kommunen möjligheten att använda tvåspråkig undervisning?
4. Organiseras och genomförs tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken så att undervisningen främjar elevernas språk-, kunskaps- och identitetsutveckling?

Ett särskilt fokus har ägnats romska elever och vilka förutsättningar dessa elever ges att delta i undervisning i romani chib.

I Sverigefinska skolan i Kista har granskningen skett enbart utifrån frågeställning nummer 4.

Rapport

2011-11-25

8 (20)

Dnr 40-2011:2523

Metod och material

Granskningen av tvåspråkig undervisning på nationella minoritetsspråk omfattar fem grundskolor i fyra kommuner. Granskningen av den tvåspråkiga undervisningen i Sverigefinska skolan i Kista i Stockholms kommun har genomförts med flera olika metoder. Förutom analys av inskickade dokument har intervjuer genomförts med rektorn, med lärare och med elever. Dessutom har inspektörerna genomfört ett flertal observationer av den tvåspråkiga undervisningen.

Med anledning av det särskilda fokus som riktas mot den romska minoriteten genomförs också gruppintervjuer med romska elever och föräldrar som bor i kommuner som ingår i granskningen. Detta material kommer enbart att ingå i den övergripande rapporten.

Kvalitetsgranskning modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken

Författningsstöd³ modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i nationella minoritetsspråk

Organiseras och genomförs tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken så att undervisningen främjar elevernas språk-, kunskaps- och identitetsutveckling?

Ges eleverna i den tvåspråkiga undervisningen förutsättningar att nå minst kunskapskraven?

Denna frågeställning syftar till att undersöka huruvida elever i den tvåspråkiga undervisningen når minst kunskapskraven. Forskning visar att tvåspråkig undervisning är en central framgångsfaktor för elevers kunskapsutveckling. Här undersöks även hur lärarna stödjer och följer upp den enskilda elevens utveckling.

Inom detta område granskas följande:

Resultaten på nationella prov i årskurs 3 och 5 de senaste 3-5 åren.

Elevernas genomsnittliga meritvärde i åk 9 de senaste 3-5 åren.

Andelen elever med fullständigt slutbetyg de senaste 3-5 åren.

Skillnader i ämnesbetyg och variationer mellan ämnen de senaste 3-5 åren.

Deltagande och resultat i de obligatoriska nationella proven de senaste 3-5 åren Behörighet till nationellt program de senaste 3-5 åren.

Jämförelse mellan de tvåspråkiga elevernas kunskapsresultat och enspråkiga klasser i samma skola om detta finns, liksom med riket. (ingen kritik ges, kunskapsresultaten redovisas som en del i helhetsbedömningen).

Elevernas kunskapsutveckling utvärderas regelbundet i samtliga ämnen utifrån kursplanernas krav (4 kap. 3-7 §§ och 10 kap. 12-13 §§ skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar). Det finns en fortlöpande kontakt med hemmet om elevens studieresultat och ut-

³ Stöd från forskning och utredningar framgår av projektets litteraturoversikt:

<http://intranet.skolinspektionen.se/Documents/02-verksamhet/01-kvalitetsgranskning/direktiv/litteraturoversikt-minoritetssprak.pdf?epslanguage=sv>

Rapport

2011-11-25

10 (20)

Dnr 40-2011:2523

vecklingsbehov (3 kap. 4 § och 10 kap. 12-13 §§ skollagen, Lgr 11, 2.7 Bedömning och betyg, Riktlinjer).

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

Information om barnets och elevens utveckling

4 § Eleven och elevens vårdnadshavare och vårdnadshavare för ett barn i förskolan ska fortlöpande informeras om elevens eller barnets utveckling.

4 kap. Kvalitet och inflytande

Huvudmannanivå

3 § Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Enhetsnivå

4 § Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet. Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet

5 § Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

Dokumentation

6 § Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

Åtgärder

7 § Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

10 kap. Grundskolan

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen. Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. Ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och
2. Sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen får även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen. Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Lgr 11, 2.7 Bedömning och betyg, Riktlinjer

Läraren ska

/.../

- Genom utvecklingssamtal och den individuella utvecklingsplanen främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling
- Utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn,
- Med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov, och
- Vid betygssättningen utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper./.../

Rapport

2011-11-25

12 (20)

Dnr 40-2011:2523

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. /.../

4.1 Har rektorn och personalen den kunskap som krävs för att bedriva tvåspråkig undervisning?

Syftet med frågeställningen är att undersöka den pedagogiska personalens kunskap om tvåspråkig undervisning, då den är direkt avgörande för kvaliteten på undervisningen. Frågeställningen avser även att belysa rektorns och personalens kunskap om de nationella minoriteternas rättigheter samt betydelsen av modersmål för elevers kunskapsutveckling och skolframgång.

Inom detta område granskas följande:

Undervisande lärare har kunskap om tvåspråkighet och modersmålets betydelse för kunskapsutveckling och skolframgång (2 kap. 34 § skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar, Stöd från forskning och utredningar).

Undervisande lärare har utbildning i modersmålet samt pedagogisk högskoleexamen (2 kap. 13 §, 18 §, 20 § skollagen, stöd från forskning och utredningar).

Personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter (2 kap. 34 § skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Det finns rutiner för att säkerställa behovet av behöriga lärare till den tvåspråkiga undervisningen (2 kap. 13 §, 18 § och 20 § skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar, stöd från forskning och utredningar).

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning

Lärare och förskollärare

Vilka som huvudmännen får använda för undervisning i skolväsendet

13 § Huvudmännen ska för undervisning använda lärare eller förskollärare som har en utbildning som är avsedd för den undervisning som läraren eller förskolläraren ska bedriva. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken utbildning som krävs för att få bedriva viss undervisning i skolväsendet.

18 § Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som har den utbildning som krävs enligt 13 § eller ett behörighetsbevis enligt 15 § eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen, får huvudmannen använda en annan person för att bedriva undervisningen. En sådan person ska

1. Vara lämplig att bedriva undervisningen, och
2. I så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som krävs för undervisningen.

En person som avses i första stycket får användas för att bedriva undervisning under högst ett år i sänder. Detta gäller dock inte om undervisningen avser

1. Modersmål, eller
2. Yrkesämne i gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå.

Anställning av lärare och förskollärare

20 § Endast den som uppfyller följande kriterier får anställas som lärare eller förskollärare i skolväsendet utan tidsbegränsning:

1. Har någon typ av lärarexamen eller förskollärarexamen enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av högskolelagen (1992:1434) eller motsvarande äldre utbildning, eller
2. Har fått ett behörighetsbevis enligt 15 §. Den som inte uppfyller kraven i första stycket får dock anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning, om han eller hon ska undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå. Detta gäller bara om
 1. Det saknas sökande som har utbildning som är avsedd för undervisning i modersmålet eller yrkesämnet,
 2. Den sökande har tillräcklig kompetens i modersmålet eller yrkesämnet, och
 3. Det finns skäl att anta att den sökande är lämpad att bedriva undervisningen.

Även den som ska bedriva undervisning enligt 17 § och som inte uppfyller kraven i första stycket får anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning.

Rapport

2011-11-25

14 (20)

Dnr 40-2011:2523

Kompetensutveckling

34 § Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling. Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att /.../

- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter,
- /.../
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

4.2 Är den tvåspråkiga undervisningen en del av skolans systematiska kvalitetsarbete?

Denna frågeställning syftar till att belysa hur den tvåspråkiga verksamheten följs upp och utvecklas med fokus på språkets betydelse för elevernas kunskaps- och identitetsutveckling. Rektorn behöver se till att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete där också lärarna deltar, i syfte att säkerställa en hög kvalitet på den tvåspråkiga utbildningen.

Inom detta område granskas följande:

Rektorn är förtrogen med den tvåspråkiga verksamheten (Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Den tvåspråkiga undervisningen följs upp och utvärderas (4 kap. 3-7 §§ skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar, 3 § förordning om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan)

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

4 kap. Kvalitet och inflytande

Huvudmannanivå

3 § Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Enhetsnivå

4 § Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet. Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet

5 § Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

Dokumentation

6 § Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

Åtgärder

7 § Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. /.../

Förordning om dels fortsatt giltighet av förordningen (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan (med ändringar tom SFS 2011:421)

§ 3 En huvudman som deltar i försöksverksamheten ska kontinuerligt följa upp och utvärdera verksamheten.

Rapport

2011-11-25

16 (20)

Dnr 40-2011:2523

4.3 Främjar den tvåspråkiga lärandemiljön elevernas språk- kunskaps- och identitetsutveckling?

Syftet med denna frågeställning är att undersöka om lärarna på ett medvetet sätt arbetar för att införliva elevernas bakgrund och erfarenheter i undervisningen. Vidare undersöks om lärarna utgår från en medveten pedagogisk idé om tvåspråkighet som resurs för elevernas kunskaps- och identitetsutveckling som omsätts i praktisk handling.

Inom detta område granskas följande:

Undervisningens utformning erbjuder och stimulerar eleverna att använda sina språkliga och kulturella kunskaper och erfarenheter (Lgr 11, En likvärdig utbildning, Lgr 11, Skolans uppdrag, Lgr 11, 2.2 Kunskaper, Riktlinjer, Stöd från forskning och utredningar).

Eleverna upplever att de har möjlighet till delaktighet och inflytande över både innehåll och form i undervisningen (4 kap. 9 § skollagen, Lgr 11, Rättigheter och skyldigheter, Lgr 11, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Undervisningen värnar även om den muntliga traditionen som finns i minoritetsspråket (Stöd från forskning och utredningar)

Det finns läromedel och annat pedagogiskt material att tillgå på minoritetsspråket som stödjer elevernas lärande (2 kap. 35 § skollagen)

Undervisningen på elevernas umgängesspråk erbjuds i den omfattning som behövs för att främja elevernas språk- kunskaps- och identitetsutveckling (Stöd från forskning och utredningar)

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning

Lokaler och utrustning och tillgång till skolbibliotek

35 § För utbildningen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

4 kap. Kvalitet och inflytande

Inflytande och samråd

Allmänt om barnens och elevernas inflytande

9 § Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för barnens och elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Elevernas och deras sammanslutningars arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas.

I 6 kap. 17 och 18 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160) finns bestämmelser om elevskyddsombud.

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper./.../Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov./.../

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter

Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag

/.../ Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

Lgr 11, 2.2 Kunskaper, riktlinjer

/.../ Läraren ska

Organisera och genomföra arbetet så att eleven

- Utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,

Rapport

2011-11-25

18 (20)

Dnr 40-2011:2523

- Upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt,
- Får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling /.../

Lgr 11, 2. 3 Elevernas ansvar och inflytande

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever. Elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,
- successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan, och
- har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan,
- svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad,
- verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen,
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen, och
- förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

/.../Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas./.../

4.4 Hur organiserar, genomför och följer skolan upp elevernas behov av särskilt stöd?

Tvåspråkig undervisning har visat sig framgångsrik när det gäller elevers språk- kunskaps- och identitetsutveckling. Här undersöks om eleverna får det stöd som de har rätt till och i vilken mån det är anpassat efter varje enskild elevs behov.

Inom detta område granskas följande:

Det finns rutiner för att utreda och erbjuda särskilt stöd (3 kap. 8-9 §§ skollagen, Lgr, 2.8 Rektorns ansvar).

Stödinsatserna följs upp och utvecklas (3 kap. 8-9 §§ skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Det särskilda stödet är anpassat och utformat efter elevernas behov (3 kap. 8-10 §§ skollagen, Lgr 11, 2.2 Kunskaper, Riktlinjer, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

Information om barnets och elevens utveckling

Utredning

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

8 § Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, genom uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation.

Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövligt.

Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd.

Rapport

2011-11-25

20 (20)

Dnr 40-2011:2523

Åtgärdsprogram

9 § Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses och hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när ett åtgärdsprogram utarbetas.

Åtgärdsprogrammet beslutas av rektorn. Om beslutet innebär att särskilt stöd ska ges i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 11 § eller i form av anpassad studiegång enligt 12 § får rektorn inte överlåta sin beslutanderätt till någon annan.

Om en utredning enligt 8 § visar att eleven inte behöver särskilt stöd, ska rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till i stället besluta att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas.

Utformningen av det särskilda stödet i vissa skolformer

10 § För en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska det särskilda stödet ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Lgr 11, 2.2 Kunskaper, Riktlinjer

Läraren ska /.../

- organisera och genomföra arbetet så att eleven /.../
 - får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

/.../Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att /.../

- Undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver
- Kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan
- Resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärare gör, /.../